

SCI-CONF.COM.UA

**SCIENCE, INNOVATIONS AND
EDUCATION: PROBLEMS
AND PROSPECTS**

**PROCEEDINGS OF III INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
OCTOBER 13-15, 2021**

**TOKYO
2021**

SCIENCE, INNOVATIONS AND EDUCATION: PROBLEMS AND PROSPECTS

Proceedings of III International Scientific and Practical Conference

Tokyo, Japan

13-15 October 2021

Tokyo, Japan

2021

UDC 001.1

The 3rd International scientific and practical conference “Science, innovations and education: problems and prospects” (October 13-15, 2021) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2021. 503 p.

ISBN 978-4-9783419-3-8

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine Science, innovations and education: problems and prospects. Proceedings of the 3rd International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Tokyo, Japan. 2021. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/iii-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-science-innovations-and-education-problems-and-prospects-13-15-oktyabrya-2021-goda-tokio-yaponiya-arhiv/>.

Editor

Komarytsky M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: tokyo@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua>

©2021 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2021 CPN Publishing Group ®

©2021 Authors of the articles

23. *Попадченко С. А., Черняк Ю. Д.* 147
ОЦІНКА ДОЦІЛЬНОСТІ ПЕРЕВЕДЕННЯ В УКРАЇНІ РОЗПОДІЛЬНИХ МЕРЕЖ 6-10 КВ НА НАПРУГУ 20 КВ.
24. *Шкатуляк В. В., Слободян Ю. В.* 157
РОЗРОБКА WEB-ЗАСТОСУНКУ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗРАХУНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПОСІВНИХ РОБІТ.
25. *Шубіна Л. Ю., Чорна Т. О., Меріуц Д. В.* 161
АНАЛІЗ РИНКУ ВІТЧИЗНЯНИХ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ.

PHYSICAL AND MATHEMATICAL SCIENCES

26. *Котвицька К. А., Ільченко А. М.* 165
КАПІЛЯРНІ ЯВИЩА В ПРИРОДІ І ТЕХНІЦІ.

GEOGRAPHICAL SCIENCES

27. *Данильченко О. С., Туркіна Ю. В., Клок С. В.* 175
ОЦІНКА ЕКОЛОГІЧНОГО СТАНУ РІЧКИ ВОРСКЛИ У МЕЖАХ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.
28. *Манько А. М., Байцар А. Л.* 181
З ІСТОРИЇ ЄВРЕЙСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ ОБЩИН У М. ВИННИКИ.

PEDAGOGICAL SCIENCES

29. *Hruzevskiy O., Venger A.* 191
METHODS OF ONLINE EDUCATION OF PRINCIPLES OF SOUTHERN BLOT.
30. *Ivasiuk N.* 193
TO THE QUESTIONS OF FORMATION OF COLLECTIVE THINKING THOUGH COLLECTIVE LEARNING IN DISTANT LEARNING EDUCATION.
31. *Piddubna A. A., Duchko M. V., Makoviichuk K. Y.* 198
APPLICATION OF THE TEST SYSTEM OF KNOWLEDGE ASSESSMENT IN THE EDUCATIONAL PROCESS.
32. *Piddubna A. A., Honcharuk L. M., Martynov Y. I., Makoviichuk K. Y.* 203
THE QUALITY OF INDEPENDENT WORK OF STUDENTS IN THE TRAINING OF MODERN MEDICAL PROFESSIONALS.
33. *Rybinska Yu., Amirkhanova M.* 209
THE MONTESSORI METHOD AND ITS EFFICIENCY IN THE UKRAINIAN SCHOOL.
34. *Алиев Низамеддин Ахмедага оглы* 215
ИНФОРМАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ, КАК СРЕДСТВО АКТИВИЗАЦИИ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ОБУЧАЮЩИХСЯ.

З ІСТОРІЇ ЄВРЕЙСЬКОЇ ТА ПОЛЬСЬКОЇ ОБЩИН У М. ВИННИКИ

Манько Андрій Михайлович

кандидат географічних наук, доцент,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
Львів, Україна,

Байцар Андрій Любомирович

кандидат географічних наук, доцент,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
Львів, Україна

Анотація. Розглядається історія єврейської та польської общин у м. Винники. Охарактеризовано географічні умови, природне середовище та специфіку матеріальної культури.

Постановка проблеми. На території міста Винники в різні часи проживали єврейські та польські общини. В різний час їхня чисельність була різною але вони завжди підтримували контакти з українським населенням цього міста. Саме тому виникає необхідність у науковому обґрунтуванні та історичній ретроспективі даних общин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями історії єврейської та польської общин у м. Винники займалися О. Пасіцька, Р. Луців, Р. Лозинський та А. Байцар [1, 2, 3, 4, 5, 6, 7].

Постановка завдання. Метою статті є дослідження історії єврейської та польської общин у м. Винники.

Виклад основного матеріалу дослідження. Євреї. За час проживання у Винниках євреїв кількість їх сімей не перевищувала 40—50. Євреї компактно проживали в районі «бойні» (біля теперішнього ГРК «Святослав»). Основним джерелом доходів винниківських євреїв була торгівля (магазини й кіоски), а також закупівля сільськогосподарської продукції у місцевих мешканців і перепродаж її у Львові. Євреї Винник підпорядковувалися львівській громаді.

Їхня громада була настільки мала, що в неї був лише один м'ясник, який також був авторитетом у кошерних справах.

1765 р. у Винниках проживало 11 єврейських сімей.

1880 р. у Винниках проживало 239 євреїв, які становили близько 8% всіх жителів (2 857). 1890 р. їх кількість дещо зросла до 302 осіб, або близько 9% всього населення (3 390). Проте в наступні роки кількість винниківських євреїв зменшилася – у 1900 р. їх було 266 осіб, близько 7 відсотків всього населення (3 881), а в 1921 – 250, що становило близько 7 % всіх жителів (3 603).

1928 р. у Винниках було створено благодійний єврейський кредитний союз, який у 1929 р. надав чотири позики на суму 400 злотих. У складі Товариства в 1930 р. була створена організація «Менора» і відділення організації «Бейтар», що свідчить про вплив ревізіоністів, що домінували серед місцевої громади. Ці організації діяли лише протягом короткого періоду.

Єврейська синагога «Винниках Шул» знаходилася на теперішній вул. І. Франка, 46 (у подвір'ї цього приміщення; тепер там приймають металобрухт). Фашистський і комуністичний режими у 40-их роках ХХ ст. знищили цю споруду. На теперішній час збереглися стіни синагоги.

Єврейського цвинтаря у Винниках не було. Більшості провінційних єврейських громад аж до кінця ХVІ ст. не дозволялося мати свої цвинтарі. З цієї причини в період пізнього середньовіччя Старий єврейський цвинтар у Львові став місцем вічного спочинку для всіх євреїв Галичини. Винниківських євреїв спочатку хоронили на Старому єврейському цвинтарі у Львові по вул. Шпитальній (нині вул. Базарна). Коли у серпні 1855 р., під час епідемії холери, кількість поховань на єврейському цвинтарі доходила до 15-ти щоденно, тоді стало питання про закриття Старого цвинтаря і відкриття Нового єврейського цвинтаря на Янівському передмісті, на так званих «Піліховських полях», де він зберігся і дотепер. У травні 1872 р. на Львівському передмісті Знесіння був відкритий ще один єврейський цвинтар площею 0,8 га, на якому хоронили також євреїв з Винник, Брюхович, Замарстинова, Збоїськ, Голоско, Клепарова, Кульпаркова й інших передмість.

У Винниках в 1884 р. народився єврейський художник *Гросс Казимір* (Gross Karzimierz). Закінчив гімназію у Самборі. Протягом 1904—1905 рр. навчався у Краківській академії мистецтв (Майстерня Флоріана Цинка).

У Винниках до 1941 р. мешкала численна й організована єврейська громада, чимало її представників активно займались пивоварінням. В роки німецької окупації на території Львівщини нацисти утворили розгалужену систему місць примусового утримання (гетто, табори примусової праці, тюрми, табори для військовополонених), що стала складовою гітлерівської «машини смерті» на території дистрикту Галичина та Генерального губернаторства. Німецька влада всіляко переслідувала та тероризувала місцеве населення. Євреїв позбавили всіх політичних і громадянських прав. Цих людей можна було безкарно обкрадати, змушувати виконувати будь-яку роботу, депортувати, знущатися з них і вбивати. У липні та серпні 1941 р. лише в дистрикті Галичина відкрито для євреїв дев'ять таборів примусових робіт (у Львові, Винниках, Острівці, Куровичах, Якторові, Лацках, Плюхові, Дрогобичі й Бориславі). У вересні й жовтні створено наступні шість великих таборів, зокрема Янівський у Львові. Там євреїв примушували працювати 12–14 годин на добу. Знущалися з них, а згодом убивали. На місце убитих швидко доставляли наступних, схоплених в облавах.

Винниківський табір організований у липні-серпні 1941 р. На початку тут перебувало 800 євреїв, яких використовували на будівництві шосейної дороги. Керував будівництвом Юрген Штрооп, який відомий як ліквідатор Варшавського гетто. За свідченнями очевидців, гітлерівці розстрілювали євреїв в урочищі Діброва (на галявині біля лісу). Табір ліквідований 23 липня 1943 р. Усіх в'язнів (378 осіб) відвезли до Янівського концтабору у Львові, з них 105 осіб були скеровані на роботи, а 273 – розстріляні.

За спогадами винниківчанина Богдана Макульондри: «Я знаю факт, коли приреченого на смерть мешканця гетто кат послав... за набоями. Коли їх привели на страту, то з'ясувалося, що німець-убивця забув набої. От доки одні нещасні рили собі яму, то одного в'язня змусили побігти й принести їх. Про це

зараз мало говорять, але в кожному з єврейських гетто німцями була створена єврейська поліція, яка слідувала за порядком, знущалася зі своїх же одноплемінників».

За спогадами винниківчанина Богдана Гарани: «Моя сім'я жила неподалік Діброви. Ще маленьким я босоніж пас худобу Отож, багато разів бачив, як окупанти розстрілювали в'язнів місцевого гетто. Подеколи, доки тривала страта, охоронці наказували мені чекати, щоб разом із коровами якась куля не вцілила в мене. Тому я бачив, як перед смертю ці нещасні й морально знищені голодом і катуваннями люди самі копали собі могилу. Таких ям було немало. Кожну засипали рядами. Розстріляли декількох нещасних і засипали їх. Згодом убили інших й також закопали над попередніми. Й так тривало доки могилу не заповнювали. Тоді наступні смертники копали собі нову могилу. Ось так це відбувалося на очах сотень людей. Але навколо панували страх і смерть, люди від горя немов заціпеніли. Мабуть, людський мозок має якісь захисні функції, бо ж в іншому випадку моє покоління від усього побаченого жаху могло б утратити розум! Я ж бачив, як ворушилася земля на цих могилах, бо хтось із розстріляних падав у яму ще живим».

За спогадами винниківчанки Уляни Шлапак: "Моя бабця, Ірина Дзюбик, мешкала в роки війни, на теперішній вулиці Федюка. Розповідала, що поруч, на полі працювали євреї під наглядом німців. Бабця, якось, покликала двох жінок-єврейок до хати. В сінах в неї стояла бочка з квашеною капустою і вони, похапцем, руками наїлися швиденько і назад, на поле, щоб наглядачі не побачили. Бабця їх жаліла і співчувала їм".

Багато євреїв зі Львова приїхало до Винник після початку Другої світової війни, коли Галичина була окупована Червоною армією. З цієї причини число євреїв у Винниках виросло до 500. Через кілька тижнів після приходу німців, всім єврейським чоловікам віком від 13 р. і старше було наказано зареєструватися в міській управі. Через деякий час їм було наказано прийти на площу біля міської управи з харчами та знаряддям праці. Їх організували в

колону, і наказали йти та співати в супроводі польського оркестру, який грав марші й польські народні пісні. Колона прибула в Лисиничі. Євреям наказали копати глибокі ями, роздягається, всіх їх було розстріляно.

Єврейське поселення у Винниках було знищено в першому кварталі 1942 р. Поліцаями був оточений єврейський квартал, який знаходився в районі «бойні» (біля сучасного готельно-розважального комплексу «Святослав»). Жінок і дітей завантажили у вантажівки і відвезли в невідоме місце. Імовірно, що вони були вбиті в Пісках (в районі Лисинич).

Поляки.

Відомо, що в давнину поляки проживали на окраїнах Київської держави, у Галичині, Волині, Холмщині та Підляшші. Найбільше польський елемент зміцнився у Галицько-Волинському королівстві за часів правління Юрія-Болеслава II. До 1340 р. першими поляками в Україні були купці, які займалися транзитною торгівлею з Заходу на Схід через Польщу та Україну. У 1340 р. поляки з'явилися в Галичині як загарбники (король Казимир III). 1349 р. Казимир III напав на Галичину вдруге, зайняв знову Львів, присвоїв собі титул «Пана Руської землі» і вже сильно утвердився в новій займанщині. З метою укріпити панування поляків на українських землях король Казимир III і його наступники щедро роздавали польським панам великі маєтки. Поодинокі села надавалися у володіння зайшлій польській шляхті з вимогою військової служби.

Землі в Галичині й на Поділлі роздавали знатним польським родам. Становище поляків зміцнило створення 1375 р. римо-католицької єпархії з архієпископом у Галичі (з 1412 р. у Львові) та єпископствами у Перемишлі, Холмі, Володимир-Волинському (з 1428 р. у Луцьку) та у Кам'янці-Подільському. Відбувається обдарування латинського духовництва та чернечих чиновників земельними наділами. Поляки прибували до Львова не лише з польської етнічної території. Їх було багато також у складі мігрантів з міст Руського та Белзького воєводств.

Завоювання західноукраїнських земель супроводжувалося

активною колонізацією: у Галичині було утворено три воєводства — Руське, Белзьке та Подільське. З 1434 р. на українських землях було запроваджено польське право, нав'язано польський адміністративний апарат, створено шляхетське самоуправління.

За О. Пасіцькою: «Вже у XV ст. поляки проживали у львівських селах, заснованих на німецькому праві, зокрема, у Зимній Воді, Сокільниках, Чишках. Чимало поляків було також у Збоїщах і Малехові. Порівняно компактне розміщення цих поселень поблизу Львова, відмінності населення у правовому та віросповідному статусі, а також колонізаційний вплив Львова сприяли збереженню цих польських поселень упродовж століть».

Українські Винники в останній чверті XVI ст. в етнічному складі населення зазнали змін. Впродовж XVII–XVIII ст. чисельність поляків та їхня вагомість постійно збільшувалися.

Активізувалася польська громада в 1756 р. (липень) коли С. Гловінський передав Винники у тимчасове користування ордену піарів (піари з'явилися у Львові у 1718 р.). Отці-піари почали обслуговувати новостворену римо-католицьку парафію (1766 р.) у Винниках. До парафії було прилучено латинників з Лисинич, Підборець, Миклашева й Винничок.

Процес олатинення та сполячення винниківських українців пришвидшився з 1779 р., коли австрійський уряд заснував у місті тютюнову фабрику.

1830 р. у Винниках проживало 799 римо-католиків.

Після поразки революції 1848–1849 рр. в австрійській монархії та подальшої ліквідації Віднем здобутків «весни народів» було відновлено союз австрійського уряду з польською й угорською політичними верхівками, що призвело до обмеження національних прав інших народів імперії, у тому числі галицьких українців.

Після поразки Австрії у війні з Пруссією (1866 р.), в результаті внутрішньополітичних змін, відбулося перетворення Австрійської імперії на дуалістичну державу і фактичне запровадження польської автономії у Галичині

На цей період припадає активізація польської громади у Винниках.

Згідно з переписом 1910 р. римо-католиків (поляків) у Галичині було 47%. У Західній Галичині поляки переважали (89%), а Східна була краєм з мішаним населенням: українська більшість (62%) жила разом з польською та єврейською меншинами (відповідно 25% та 12%). З 890 тис. поляків Східної Галичини у 1910 р. 68% були селянами, 16% працювали у промисловості, 8,5% займалися торгівлею та транспортними перевезеннями, 7,5% працювали у сфері послуг та адміністрації.

Поляки не лише домінували в адміністративному й економічному житті Галичини, а й перетворили її міста на центри польської культури. Так у Львові, який у 1910 р. був ще відносно невеликим містом з населенням 207 тис. осіб, понад 80 % населення було поляками або євреями.

На поч. ХХ ст. Винники інтенсивно розвивалися. Населення Винник за 1900–1910 рр. зросло на 21%. Під час перепису населення 1910 р. майже всіх трудових мігрантів було записано римо-католиками. Річ у тім, що на тютюновій фабриці існували обмеження у прийнятті на роботу греко-католиків (тобто українців). Крім того, у 1900–1910 рр. простежувалося зменшення кількості греко-католиків у навколишніх селах, де більшість населення становили римо-католики. Питома вага поляків збільшилася у Винничках, Зимній Воді, Холодновідці, Зубрі, Сокільниках.

1900 р. – римо-католики складають 37% від усього населення; греко-католики (українці) – 53%. 1910 р. – римо-католики складають 45%; греко-католики (українці) теж 45%. Отже, римо-католиків в % відношенні від загальної кількості населення збільшилося на 8%, відповідно греко-католиків (українців) зменшилося на 8% (див. табл.).

1900-ті рр. (початок) — польські товариства у Винниках: «Kolo Towarzystwa Szkoły Ludowej w Winnikach», «Polskie Towarzystwo gimnastyczne «Sokol» w Winnikach obok Lwowa», «Towarzystwo zaliczkowe w Winnikach», «Towarzystwo «Rodzina» w Winnikach», «Grupa w Winnikach Polskiego Zwiaku Chrzescianskich Robotnikow z Siedziba w Krakowie» (наведено дані на 1912 р.)

таін.

Отже, на початку 1910-их рр. польська громада почала домінувати у Винниках над українською.

У 1920-их рр. Львівський повіт обіймав навколо м. Львова територію сучасних Пустомитівського району, північно-західну частину Миколаївського району, південно-західну частину Кам'янсько-Бузького району, південь Жовківського та крайню південно-східну частину Яворівського району. Повіт межував: на півночі – з Жовківським і Кам'янсько-Струмилівським, на півдні – Жидачівським, на заході – Городоцьким, на сході – Бібречьким і Перемишлянським повітами.

На початок 1920-их рр. у Львівському повіті мешкало 149 551 особа, з них 71 644 чоловіків, 77 907 жінок, а у Львові мешкало 219 388 осіб: 99 266 чоловіків і 120 122 жінок. Статус міст, окрім Львова, у Львівському повіті ще з 1896 р. мали Новий Яричів і Щирець.

У містах Львівського повіту в 1921 р. проживало 3 075 осіб, з яких 1 454 чоловіків та 1 621 жінка. За чисельністю міське населення поступалося багатьом приміським селам, наприклад, Замарстинову (8 659 осіб), Клепарову (5 789 осіб), Знесінню (5 551 особа), Білогорщі (4 423 особи), ***Винникам (3 603 особи; з них — поляків 1 835 осіб (50,9 %), українців – 1 456 осіб (40,4 %), євреїв – 250 осіб (6,9 %), інші – 62 особи (1,7 %).*** Дані по перепису населення у Львівському повіті були опубліковані у «Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej opracowany na podstawie wyników pierwszego spisu ludności z dn. 30 września 1921 r. Województwo Lwowskie. Warszawa, 1924. T. XIII. S. 24–27».

Загальна чисельність сіл Львівського повіту – 131, населення – 143 279 осіб, із них чоловіків – 68 633 особи, жінок – 74 646 осіб. З-поміж сіл, статус містечок мали Кукіжів і Наварія. У Львівському повіті знаходилося 13 сіл з населенням понад 2 тис. осіб (Білогорща, Борщовичі, ***Винники***, Давидів, Знесіння, Клепарів, Кульпарків, Рясна Польська, Сигнівка, Симіанівка, Сокільники, Замарстинів, Чишки), 35 – від 1 000 до 2 000, 58 – від 500 до 1 000 і

25 – від 200 до 500 мешканців. Менш як 200 мешканців проживало у Загородці, Новому Хоросні та Лінденфельді. Загалом, у 131 селі Львівського повіту мешкало 67 409 поляків, 63 495 українців, 9 734 євреї та 2 502 німці. З інших етнічних груп у селах Львівського повіту були росіяни і чехи, зокрема, у Фалькенштайні, Кульпаркові, Клепарові, Скнилові.

У Львівському повіті переважали поляки, зокрема, у селах навколо м. Львова, а також на сході повіту. Понад 90% поляків проживали у таких селах: Білка Шляхетська, Білка Королівська, Давидів, Зубра, Кротошин, Пруси, Семенівка, Соکیلники, Чишки, Гончари, Костеїв, Козельники, Пасіки-Зубрицькі, Виннички, Холодновідка.

Висновки. Демографічна картина чисельної переваги поляків у Львові та зокрема й у Винниках значною мірою була наслідком продуманої політики польської влади. Зокрема, на зменшення непольського населення вплинули осадницька колонізація, еміграційна політика, бойкот українцями перепису 1921 р. та інші фактори. Підтвердженням полонізаційних процесів у Львівському повіті ставали Рішення Львівського повітового староства про зміну віросповідань. У них зафіксовано зміну конфесійної приналежності мешканцями Львівського повіту з греко-католицького обряду на римо-католицький.

Такі процеси значною мірою сприяли загальному збільшенню поляків. Отже, внаслідок колонізації Винник та навколишніх територій у попередні століття, населення у 20-х — 30-х рр. ХХ ст. характеризувалося етнічною національною строкатістю з перевагою польської етнічної групи. Польське населення переважало також у більшості сусідніх з Винниками сел.

Ситуація змінилася під час і після Другої світової війни. Ще в кінці липня 1944 р. по Львову пройшла чутка про те, що "москалі" закріють кордон, а поляків виселять в Казахстан або Сибір. З ранку до пізнього вечора охочі покинути місто та околиці стали осаджувати бюро репатріації. Ажіотаж тих хто від'їздить досяг піку восени 1945 р.

1945 р. — 1946 р. — виселення польського населення з Винник (перша

хвиля).

1957 р. — 1958 р. — виселення польського населення з Винник (друга хвиля).

Згідно з переписами населення: 1959 р. у Винниках проживало поляків – 302 особи (4,2 %); 1989 р. – 127 осіб (1,1%); 2001 р. – 74 особи (0,6%).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Байцар Андрій. Винники туристичні: Науково-краєзнавче видання. Винники: ТЗОВ ВТФ «Друксервіс», 2016. — 312 с.
2. Байцар Андрій. Історія Винник в особах: Науково-краєзнавче видання. Винники; Львів: ЗУКЦ, 2017. — 180 с.
3. Байцар Андрій. Географія та картографія Винниківщини. Наукове видання / А. Л. Байцар. – Винники; Львів: ЗУКЦ, 2020. – 640 с.
4. Байцар Андрій. Природа та історія м. Винники й околиць. Наукове видання / А. Л. Байцар. – Винники; Львів: ЗУКЦ, 2020. – 420 с.
5. Лозинський Р. Етнічний склад населення Львова. – Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. – 344 с.
6. Луців Р. Матеріали до історії шкільництва у Винниках кін. XVIII ст. – 1939 р.) // Науковий збірник Історико-краєзнавчого музею Винник. – 2009. – Вип. 2. – С. 178—207.
7. Пасіцька О. Етнічний склад населення Львівського повіту у 20-х роках ХХ століття // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – 2012. Вип. 21, – С. 595—601.